

ВОЈНИ ПАТЕНТНИ СИСТЕМ – СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВА

Обрад Чабаркапа, *Марина Дуњић* и *Далибор Петровић*
Министарство одбране Републике Србије,
Сектор за политику одбране – Управа за стратегијско планирање

У чланку је указано на значај инвентивне делатности, односно војног патентног система за јачање укупних одбрамбених потенцијала наше земље. Војни патентни систем има дугу традицију, на шта указују одређени истраживачки подаци који су укратко наведени у раду.

Централни задатак војног патентног система јесте патентна заштита поверљивих иновација. Да би просечан читалац што боље разумео основну намену војног патентног система, у раду су дата основна појмовна објашњења која се односе на: инвентивну делатност као важан сегмент научне делатности; проналазак и поверљиви проналазак; техничко унапређење; иновацију; патент, мали патент и војни патент.

Укратко је дат приказ садашњег стања инвентивне делатности, који карактерише: добра нормативно-правна уређеност и усаглашеност са прописима који регулишу ову област у држави, успостављен квалитетан поступак испитивања поверљивих пријава иновација из система одбране, као и пријава ван система, опадање броја пријава и прихваћених иновација на годишњем нивоу, недовољно познавање области заштите свих облика индустријске својине, а посебно проналазака припадника система одбране, непостојање програма образовања и едуковања припадника система одбране из ове области и стварање иновација које се не заснива на примени научних методологија.

Перспектива даљег развоја војног патентног система незамислива је без знања и образовања кадрова. Зато је неопходна заједничка акција више субјеката из система одбране ради подизања свести о значају инвентивног рада, а посебно о заштити творевина интелектуалног стваралаштва.

Кључне речи: *инвентивна делатност, иновација, поверљиви проналазак, патент, поступак испитивања, патентна заштита.*

Увод

По угледу на праксу присутну код економски и војно развијених земаља и код нас, предност треба дати развоју система одбране заснованом на знању. Међу садржајима научне делатности значајно место припада инвентивној делатности, која се посебно организује, усмерава, прати и афирмише.

У нашем систему одбране¹ инвентивна делатност се разматра као део система научне делатности. Имајући у виду да је инвентивна делатност у МО и ВС посебно организационо устројена, да је нормативно-правно регулисана и да је током свог успостављања и развоја увек била усаглашена са прописима у друштву,² можемо је посматрати као посебан организован систем, односно као „војни патентни систем“. Тежишни задатак војног патентног система је патентна заштита поверљивих проналазака и прихватање техничких унапређења значајних за одбрану.

Проналазак који је значајан за одбрану или безбедност Србије сматра се поверљивим проналаском. Патентна заштита ових проналазака врши се у организационој јединици МО и ВС која је носилац функције научне и инвентивне делатности у систему одбране.³

Војни патентни систем има дугу традицију. Организациона јединица МО и ВС, надлежна за војну патентну заштиту, располаже подацима о поднетим пријавама за поверљиве проналаске,⁴ као и подацима о признатим патентима⁵ од почетка шездесетих година прошлог века.

¹ Систем одбране је део система националне безбедности и јединствен облик организовања припрема за извршавање задатака одбране, спровођења мера и радњи за рад грађана, државних органа, привредних друштава и других правних лица за употребу Војске Србије и других снага одбране у ратном и ванредном стању. Овакво појмовно одређење система одбране преузето је из Закона о одбрани („Службени гласник РС“, број 116/07).

Напомена: Када је реч о предметним разматрањима „војног патентног система“, онда се систем одбране посматра у ужем смислу, под којим се подразумевају Министарство одбране и Војска Србије, односно њихове унутрашње организационе јединице.

² За разлику од прописа којима је нормативно-правно регулисан систем научне делатности и систем образовања у МО и ВС и који до недавно нису били усаглашени са прописима којима су регулисане ове делатности у држави, прописи из области инвентивне делатности увек су имали упориште у актуелном Закону и Уредби којима је ова област уређена у држави.

³ Сада је то Управа за стратегијско планирање, Сектор за политику одбране, Министарство одбране. Иначе, у протеклом периоду организациона јединица надлежна за патентну делатност се налазила у различитим организационим структурама МО и ГШ.

⁴ Почетком шездесетих година прошлог века војни патентни систем био је у надлежности Управе за војнотехничка истраживања - Државног секретаријата за послове народне одбране. Подаци о поднетим поверљивим пријавама проналазака водили су се у „УПИСНИК пријављених проналазака“. У сачуваном Уписнику налазе се подаци да је прва пријава, под ознаком П-1468, поднета 11.01.1961. године, а задња пријава под ознаком П-2302, поднета 13.11.1990. године у 07.30 часова (водио се податак о тренутку пријема, због каснијег евентуалног утврђивања права првенства). После деведесетих година евиденције о поднетим и решеним пријавама се посебно воде. Подаци о пријавама са ознаком од 1 до 1467 не постоје, јер се у овом Уписнику налази оверен писани податак да су 1967. године уништене све пријаве и Уписник из ранијег периода, и то врло хитно због избијања кризе на Средњем истоку. Претпоставка је да су подаци у претходном Уписнику о пријавама вођени непосредно после II светског рата.

⁵ Такође, у том периоду вођен је и „РЕГИСТАР поверљивих патената“. У сачуваном Регистру из тог периода налазе се подаци да је патент на ред. бр. 1 (први) признат за пријаву под ознаком 1461 из Уписника, са називом поверљивог проналаска: „Проектил снабдевен са злтобним ударним уређајем“. Ова пријава поднета је 20.12.1960. године, са правом првенства од истог датума и датумом правоснажности решења 24.04.1961. год. (датум признавања патената). У овом Регистру патената налазе се и други подаци: носиоцу права на патент; важност патената по тада актуелном Закону о патентима је била 15 година (тако се налази и податак „*протекло 15. година по чл. 18 Закона и више не важи*“); броју решења и ко га је донео, са висином „*правичне накнада у бруто износу*“, исплаћене носиоцу права патената и подаци о Записнику којим се патент предаје на даље коришћење (тада је то био Институт за научнотехничку документацију и информације). Интересантан је податак да је у Регистру патената признат патент бр. 5 за пријаву из Уписника под ознаком П-250 која је поднета 31. 05. 1951. године, под насловом „Авиомагљеник“, и то је пријава са најранијим датумом подношења, за коју постоји податак (ознака и датум ове пријаве иде у прилог претпоставки да су званичне евиденције о пријавама почеле да се воде после II светског рата).

У свету се сва средстава за потребе одбране веома брзо развијају, што изазива убрзано застаривање тих средстава и ограничава могућност њихове дуже употребе. Због тога се средства за потребе одбране морају брже занављати (уз све веће трошкове набавке) или стално усавршавати, како би се обезбедило одржавање и повећање њихове ефикасности и продужавање века употребе. Пошто економска ситуација у земљи не даје могућност убрзаног занављања средстава, њихово стално усавршавање једина је могућа алтернатива, па је зато сасвим природно да то буде тежиште рада инвентивне делатности у систему одбране. С друге стране, савремена средства и системи за потребе одбране и безбедности постају све моћнији и ефикаснији, али зато и све сложенији (мултидисциплинарнији) и све ширег асортимана. Због тога се за усавршавање средстава и система морају ангажовати све расположиве стручне снаге у систему одбране, на исти начин као што се у технолошком развоју наше земље морају ангажовати сви расположиви стручни потенцијали у друштву. У наведеним суштинским елементима налазе се заједничке основе инвентивне делатности у Војсци и у друштву.

Осврт на развој инвентивне делатности

На основу бројних статистичких показатеља долази се до закључка да се стање инвентивне делатности у друштву одражава на стање ове делатности у систему одбране, тако да их је увек било могуће поредити, како у прошлости⁶ тако и данас.

За развој инвентивне делатности у систему одбране карактеристична су три периода.

Први период (до 1983) карактеристичан је по томе што није било посебног подстицаја развоја инвентивне делатности. У овом периоду пријављен је веома мали број поверљивих иновација, а период разматрања неке пријаве траје и до две године. У овом периоду није било посебног подстицања инвентивне делатности у војсци, јер се очекивало да ће се ова делатност развијати самостално, на бази усвојене организације и донетих нормативних аката. Чињеница је да се у наведеном периоду повећала и сложеност пријављених проналазака, али је овај податак ипак указивао на потребу ефикаснијег рада у инвентивној делатности, ради правовременог искоришћавања пријављених проналазака. Исто као у друштву, у војсци је рађено и на непатентним иновацијама (техничка унапређења, рационализације, корисни предлози и др.). Међутим, за разлику од проналазака, праћење наведених иновација било је отежано, с обзиром на то да се евиденција водила само о техничким унапређењима, и то децентрализовано (по јединицама и установама), док о

⁶ Седамдесетих и осамдесетих година прошлог века пријављивано је неколико десетина поверљивих проналазака годишње, од чега су патенти признавани за око 8% (у исто време у нашој земљи је тај проценат износио 12%, а у страним земљама преко 50%). Ако се наведени број пријављених проналазака рачуна у односу на укупан састав војске (војна и цивилна лица), укључујући и фабрике наменске производње које се баве производњом наоружања и војне опреме, онда произилази да је у том периоду један проналазак стваран на око 5.000 запослених. Имајући у виду овај показатељ, изгледа да је стање у инвентивној делатности у војсци било знатно боље него у цивилном сектору. Међутим, ако би се и у друштву у обзир узели само запослени, онда би се видело да је ситуација у погледу патентних иновација у војсци, у том периоду била веома слична стању у друштву. Сличност ситуације у војсци и друштву огледала се и у погледу трајања разматрања проналазака.

рационализацијама и корисним предлозима не постоји сређена евиденција. Према подацима из тог периода види се да је пријављивано три пута више техничких унапређења него поверљивих проналазака. У овом периоду један део пријављених иновација већ је био реализован, а знатан део оних које нису реализоване одбациван је у току разматрања. Услед тога, након признавања, за реализацију је остајао мањи број иновација које су, углавном, реализоване уз помоћ јединица или су их реализовали сами иноватори.

Други период (1983–1991) карактерише настајање економске кризе на нашим просторима и тада се поставило питање већег ослањања на сопствене снаге и у оквиру тога развој инвентивне делатности. Активан је рад комисија за иновације у командама јединица и установа система одбране и био је приметан пораст непатентних иновација (техничка унапређења и корисни предлози⁷). Послови око преузимања, прихватања и заштите иновација нису били централизовани и није било обезбеђено њихово јединствено пријављивање у целом систему одбране.

Од 1983. године почели су да се одржавају сусрети иноватора.⁸ Захваљујући овим сусретима, уочава се стални пораст броја непатентних иновација у војсци, тако да је након 1986. године тај број годишње повећан за око три пута у односу на претходни период. Треба напоменути да наведени брзи пораст броја непатентних иновација није био праћен одговарајућим повећањем броја патентних иновација, где је тај пораст износио свега око 20%, што је вероватно било последица отежаних услова патентирања поверљивих проналазака. Наиме, 1983. године у Сектору за војну привреду формирана је Управа за истраживање, развој и производњу наоружања и војне опреме, која је у свом саставу имала реферат који се бавио заштитом поверљивих проналазака. Тим чином успостављен је одређени ред у овој области, а критеријуми за патентирање поверљивих проналазака нису се разликовали од критеријума који су били успостављени цивилним прописима. Услед тога, крајем осамдесетих година, стање у инвентивној делатности у војсци било је карактерисано тиме што је број непатентних иновација био за око 10 пута већи од броја патентних иновација.

У овом периоду, због интензивирања рада у инвентивној делатности и повећања броја иновација, у први план долазе до изражаја проблеми везани за реализацију. Ако се узме у обзир да се то поклапа са опадањем материјалних могућности, како самих иноватора, тако и јединица и установа у војсци, долази се до закључка да је нагло порастао број нереализованих иновација, па су зато за даљи развој инвентивне делатности у војсци постала кључна питања везана за реализацију иновација, од којих су основна: финансирање реализације (материјализације) иновација; техничка и технолошка подршка реализацији иновација (неопходне материјале, компоненте, инструменте, алате, приборе и технологије немају иноватори, већ тиме располажу јединице и установе – радионице, ремонтни заводи, опитни центри, институти, наменска индустрија); верификација реализованих иновација (морало се знати да ли је њихов квалитет такав да могу ући у опрему и наоружање вој-

⁷ За користан предлог, као посебну категорију иновација касније је усвојен и неко време (до 2009. године) коришћен појам конкретан предлог.

⁸ Ову иницијативу покренули су синдикати, и то прво у загребачкој армијској области, затим у сарајевској, нишкој, београдској и љубљанској, док су се у скопској области сусрети одржавали у оквиру изложбе „МАКИНОВА“ (међудржавног карактера, која се и данас одржава у Скопљу).

ске) и увођење и примена реализованих и верификованих иновација (само применом у целој војсци могу се остварити праве уштеде и реално повећање борбене готовости, што је основни циљ сваке иновације).

Анализом разлога слабе реализације иновација закључено је да се они налазе у неадекватној организацији и подзаконској регулативи, који нису прилагођени специфичностима инвентивне делатности у војсци. Наиме, ако је нека иновација створена у друштву са развијенијим тржишним односима, и ако се њеном применом остварују корисни ефекти, за њу се готово сигурно интересује нека производна организација. Сагледавањем свог интереса, та организација сопственим средствима финансира реализацију иновације, укључујући и сва њена испитивања и провере (атестирање), са намером да кроз производњу оствари добит и тиме обезбеди своју егзистенцију, односно прогрес. Услед тога дата организација чува иновацију само за себе с циљем да што дуже обезбеди добит, а уступа је другима само уз одговарајућу накнаду, односно ако пронађе свој интерес. Према томе, иновације створене у друштву са развијеном робном привредом подлежу законима тржишта, па је питање у којој мери ту материју треба посебно регулисати. За разлику од наведеног, јединице и установе војске (изузев наменске индустрије) нису привредни субјекти, тј. не баве се производњом за тржиште, па зато и нису мотивисани економским законима за реализацију иновације. Услед тога, мотиви за реализацију иновација у војсци могу да буду само повећање ефикасности дејства средстава и система или остваривање уштеда које се постижу применом иновација.

У *трећем периоду* од 1991. године конципиран је потпуно нови инвентивни систем, са којим се настојало да се превазиђу проблеми из претходног периода. Тај систем, уз одређене измене, функционише и данас. У 1990. години на снагу је ступио „Правилник о заштити проналазака и прихватању техничких унапређења и конкретних предлога и њиховој примени у ЈНА“, којим су на јединствен начин регулисани поступци надлежних организацијских јединица Генералштаба, команди, јединица и установа у пословима заштите проналазака и прихватања техничких унапређења и конкретних предлога значајних за одбрану. Основна новина коју је Правилник увео у праксу јесте што се све врсте иновација могу пријављивати централизованом. Даље, уведена је могућност оспоравања ауторства у новости свих врста иновација, што до ступања на снагу Правилника није био случај. Начин обрачуна једнократних новчаних накнада за признате патенте и прихваћена техничка унапређења и конкретне предлоге јасно је описан, а кроз праксу се показао као реалан приликом одређивања накнада.

Формиран је Центар за инвентивну делатност (ЦИНД). Јасно су истакнуте улоге и надлежности свих нивоа у процедурама прихватања и реализација иновација. Такође је формиран и Савет за инвентивну делатност, као једно врло компетентно тело које је требало да усмерава дешавања у тој области и доприноси популаризацији инвентивног рада у војсци. У овом периоду регулисано је да носиоци реализације иновација буду техничке базе, територијалне техничке радионице, ремонтни заводи, јединице ранга бригаде и дивизије, школски и опитни центри, војни институти и предузећа наменске производње.

Центар за инвентивну делатност попуњен је стручним кадровима који су „покривали“ области из којих се очекивао највећи прилив пријава иновација. То су биле области машинства (посебно област стрељачког наоружања) и област електротехнике (радарско-рачунарска средства, опрема ваздухоплова и др.). По формирању Цен-

тра одмах је направљен план за прелазак на нови систем инвентивне делатности, онако како је то било одређено новим, тек изашлим Правилником. Анализирана је методологија рада Савезног завода за патенте с обзиром на то да је ЦИНД требало да представља „војни патентни завод“.⁹ У свом раду ЦИНД је морао да се ослања на ресурсе Завода (посебно при испитивању патентбилности и извештаја о стању технике за одређене области) и због тога је његов рад требало да буде што је могуће више компатибилан са Заводом. То је значило да администрација коју установи Центар треба да буде слична оној коју води Завод. Тако је и урађено. Методологија рада Завода на испитивању проналазака „пресликана“ је у испитивању поверљивих проналазака. Устројени су регистри у које се заводе све пријаве иновација, као и признати патенти и прихваћена техничка унапређења и конкретни предлози.

Научна и инвентивна делатност, поверљиви проналазак, патент и „војни патент“

У данашње време свака развијена држава свој економски напредак, поред осталог, заснива на непрекидном усавршавању научне делатности и експлоатисању њених резултата и треба да постане један од главних фактора развоја. Експанзија научних достигнућа и њихова примена у савременим националним и војним доктринама и системима оружја намеће нове захтеве носиоцима свих функција одбране земље, па самим тим и носиоцима научне делатности, постављајући потребу за ефикаснијим системом НИД.

Држава као носилац функције одбране дефинише сопствену доктрину и стратегију употребе свих потенцијала за одбрану државе. У оквиру тога, институције система одбране унапређују организациона решења, усавршавају системе оружја, изграђују и одржавају борбену готовост да би остварили задатак одбране својих вредности. За успешну реализацију тог задатка систем одбране организује сопствену НИД и, ослањајући се на систем науке у држави, користи научне и остале информације из света са циљем да пројектује и унапреди свој одбрамбени потенцијал. Научноистраживачка делатност у МО и ВС, као један од његових главних чинилаца и покретача развоја, подразумева предузимање укупног систематског и стваралачког рада војних научних установа, истраживачко-развојних јединица и високих војних школа ради остваривања основних, примењених и развојних истраживања и освајања нових научних сазнања, развоја технологија и њихове примене и метода ради коришћења тих знања у развоју и јачању система одбране.

Основни циљ НИД у систему одбране јесте подизање ефикасности развоја Војске у свим њеним сегментима, у складу са њеним мисијама и задацима у савременим условима, укључујући развој и производњу наоружања и војне опреме (НВО), односно подизање нивоа борбене готовости на основу ангажовања науке у делатностима од интереса за одбрану и безбедност земље.

Инвентивна делатност у систему одбране је саставни део научне делатности и представља скуп активности везаних за стварање, пријављивање и заштиту повер-

⁹ Поједине структуре у држави којима је блиска патентна заштита и данас наш систем заштите поверљивих проналазака, незванично посматрају као „Војни патентни завод“.

љивих проналазака и прихватање техничких унапређења значајних за одбрану. Ова делатност, поред рада инвентивних стваралаца, подразумева скуп свих активности које се предузимају у организационим јединицама и установама система одбране усмерених ка стварању свих врста иновација, обезбеђењу бољих услова рада иноватора и заштити њихових права.

Инвентивна делатност, као стваралачка активност усмерена на изналажење и примену нових сазнања у свим областима рада и привређивања, има све значајнију улогу у савременом техничко-технолошком и друштвеном развоју.¹⁰

Инвентивна делатност у војсци има своје специфичности о којима се мора водити рачуна. Њено тежиште усмерено је првенствено на усавршавање постојећих средстава и система НВО, наставних материјалних средстава и свих осталих система, средстава и поступака (подршка планирању, руковођењу, командовању, пројектовању, експлоатацији, одржавању, ремонту и др.) који се користе и примењују у МО и ВС.

Појам *иновација* у систему одбране користи се као генеричан израз под којим се подразумевају проналасци и техничка унапређења. Под иновацијом се подразумева нови производ, процес, технологија или услуга са уникатним својствима, настала применом властитих или туђих резултата научно-истраживачког рада, открића и сазнања, кроз сопствени концепт, идеју или метод за њено стварање, која је примењена у систему одбране.

Проналазак је техничко решење неког проблема које мора бити ново, применљиво и инвентивно. Да би проналазак могао добити патентну заштиту (патент или мали патент) мора бити патентбилан, тј. кумулативно испуњавати наведене услове.

Проналазак је нов ако није обухваћен стањем технике. Сматра се да је проналазак обухваћен стањем технике ако је учињен доступним јавности на такав начин да га просечни стручњак¹¹ из одговарајуће области технике може применити. Стање технике чине сва техничка решења доступна јавности пре датума подношења пријаве за признање патента писменим или усменим описом, употребом или на било који други начин.

Проналазак има инвентивни ниво ако решење техничког проблема за просечног стручњака не произилази, на очигледан начин, из стања технике.

Проналазак је применљив ако се предмет проналаска може произвести или употребити у индустријској или некој другој делатности.

Поверљивим проналаском сматра се проналазак који је значајан за одбрану или безбедност Србије. Пријаву поверљивог проналаска домаће лице (физичко или правно) подноси органу надлежном за послове одбране.¹²

Техничким унапређењем сматра се решење техничког проблема, које испуњава одређене услове, а које у погледу тражених услова (инвентивности и новости) не испуњава услове за заштиту патентом или малим патентом. Ти услови односе се на постизање корисних ефеката у погледу побољшања тактичко-техничких особина, квалитета, трајности и поузданости, повећање сигурности дејства и безбедно-

¹⁰ Према незваничним подацима, у развијеним земљама света око 70% пораста продуктивности рада настаје као резултат примене иновација. Србија је по броју пријављених иновација на милион становника на последњем месту у Европи, јер се инвентивној делатности не придаје одговарајући значај.

¹¹ Под појмом „просечан стручњак“ подразумева се стручњак из одређене области, лице које је факултетски образовано и са просечним радним искуством.

¹² Члан 102. Закона о патентима.

сти употребе средстава и система НВО, бољег искоришћавања средстава за рад у истраживању, развоју, производњи, обуци и експлоатацији и др. Поступак решавања пријава техничких унапређења од тренутка подношења обавештења о настанку до његовог коначног решавања идентичан је као и за проналазак.

Циљ сваке прихваћене иновације у систему одбране јесте да се она примењује у свим јединицама и установама МО и Војске, где је примена могућа са циљем остварења предности и уштеда због којих је и прихваћена. Дакле, није од интереса да се прихваћена иновација примењује само у јединици – установи где је она настала (аутор у радном односу), већ где је могуће да нађе примену у свим јединицама и установама система одбране. Такође, циљ је да, поред примене у нашем систему, прихваћена иновација нађе потврду и на тржишту, ради остваривања одређених економских ефеката.

Патент је искључиво право које се признаје за проналазак (производ или поступак) који обезбеђује нов начин да се нешто уради или нуди ново техничко решење проблема. Патент је територијално право које је ограничено географским границама земље у којој је признат. У Републици Србији патент се признаје у Заводу за интелектуалну својину, као надлежном органу за послове заштите интелектуалне својине.

Патент даје свом власнику, проналазачу или правном лицу, сет искључивих права која одобрава држава, на период од највише 20 година (за мали патент 10 година), у замену за јавно откривање информација о патентираним проналаску. Искључива права подразумевају права да се спрече трећа лица да комерцијално искоришћавају патентирани проналазак без дозволе власника патента.¹³

Мали патент је право којим се, такође, штити проналазак који представља ново техничко решење одређеног проблема који је индустријски применљив, има инвентивни ниво, односно који је резултат рада који превазилази рутинско коришћење стања технике од стране стручњака, али нема инвентивни ниво који се тражи за патент. Предмет проналаска који се штити малим патентом може бити само решење које се односи на конфигурацију или конструкцију неког производа или распоред његових саставних делова. За мали патент врши се само формално испитивање, док је за патент неопходно и суштинско испитивање.

Као што патент представља исправу којом се заштићује искључиво право искоришћавања неког проналаска, тако је и патент за поверљиви проналазак – „војни патент“¹⁴ искључиво право које се признаје за поверљиви проналазак. Наравно, подразумева се да и поверљиви проналазак мора бити патентбилан¹⁵ у смислу Закона о патентима. Искључиво право располагања поверљивим проналаском има Министарство одбране, као надлежни орган за послове одбране. У замену за право располагања проналазач се новчано обештећује кроз једнократну новчану накнаду, која се посебно прорачунава, и део новчане надокнаде у зависности од ефеката даљег искоришћавања поверљивог проналаска.

¹³ „Патент. Како заштитити проналазак“ - публикација издата од стране Едукационо-информационог центра Завода за интелектуалну својину.

¹⁴ Не постоји званична дефиниција за „војни патент“. Овде је по аналогији за патент дата дефиниција и за „војни патент“. Честа је појава да се како у структурама ван система одбране које се баве проналазачким радом као и заштитом тековина интелектуалног рада, тако и у структурама нашег система, у било ком контексту, користи израз „војни патент“.

¹⁵ Значи да истовремено испуњава услове: новости, инвентивног нивоа и индустријске применљивости.

Патент представља власништво чију употребу власник може дозволити другим лицима на одређено време давањем лиценце, или га у потпуности пренети на друга лица. Имајући у виду специфичност око располагања војним патентом, може се закључити да војни патентни систем представља неку врсту размене у којој проналазач пристаје да систему одбране открије појединости свог поверљивог проналазача на корист целог система одбране ради његовог јачања и развоја, у замену за новчану надокнаду.

Општи је закључак да се у области веома брзог развоја и усавршавања средстава и система ратне технике у савременим армијама ствара све више нових проналазака и све је краће време од њиховог настајања до примене у пракси.

Стање инвентивне делатности у систему одбране

Садашње стање инвентивне делатности у систему одбране, у најкраћем, карактерише:

- квалитетна нормативно-правна уређеност војног патентног система и усаглашеност са прописима који регулишу ову област у држави;
- недовољно познавање области заштите интелектуалне својине, а посебно појединих облика индустријске својине (поверљиви проналазци) од стране припадника система одбране;
- непостојање програма образовања и едуковања припадника система одбране из ове области;
- мали број пријављених и прихваћених иновација на годишњем нивоу;
- стварање иновација не заснива се на примени научних методологија;

Нормативно-правна регулатива заштите поверљивих иновација

На нивоу националног законодавства, област правне заштите проналазака регулисана је Законом о патентима,¹⁶ који садржи одредбе које се односе и на поверљиве проналазачке. Законом о патентима, када су у питању поверљиви проналазачи, дефинисана је поверљива пријава патента, обавеза подношења поверљиве пријаве патента органу надлежном за послове одбране, поступак по пријави и поступак након признања патента за поверљиви проналазак.

Законом о патентима утврђено је да Министарство одбране има искључиво право коришћења и располагања поверљивим проналазачком, а проналазач има право на једнократну новчану накнаду, без обзира на то да ли се проналазак примењује.

Завод за интелектуалну својину у оквиру својих надлежности не спроводи поступак правне заштите поверљивих проналазака, већ уколико оцени да се пријава

¹⁶ „Службени лист СЦГ“, бр. 32/04 и 35/04 – исправка „Службени гласник РС“, број 115/06. Припремљен је Нацрт новог Закона о патентима, чија је процедура доношења у току, у којем је, такође, дефинисана категорија поверљивих проналазака као и начин поступања са пријавама ових проналазака.

патента поднета том заводу односи на проналазак који је значајан за одбрану, пријаву доставља органу надлежном за послове одбране на оцену поверљивости.

Уредбом о начину, поступку и мерама заштите поверљивих проналазака значајних за одбрану¹⁷ утврђено је који се проналасци сматрају значајним за одбрану, критеријуми за одређивање проналаска поверљивим, као и начин, поступак и мере заштите поверљивих проналазака. Наведеном Уредбом утврђено је да поступак заштите поверљивог проналаска спроводи Министарство одбране у складу са одредбама Закона о патентима када су у питању услови који морају бити испуњени да би се остварила правна заштита патентом, односно малим патентом. Такође, овом уредбом, као облик техничке иновације, обухваћена су и техничка унапређења која настају стваралачком применом познатих техничких решења, средстава и технолошких поступака и представљају решење техничког проблема на средству или технолошком поступку, које не испуњава услове правне заштите патентом и малим патентом.

Уколико се на основу критеријума за оцену поверљивости утврди да је предмет пријаве поверљиви проналазак, поступак испитивања и заштите поверљивих проналазака и техничких унапређења значајних за одбрану, спроводи се у оквиру организационе структуре и капацитета МО и ВС на основу Правилника о поступку испитивања поверљиве пријаве патента, малог патента и техничких унапређења значајних за одбрану и остваривање права проналазача¹⁸. Овим правилником прописује се начин и поступак подношења поверљиве пријаве патента надлежној унутрашњој јединици МО за спровођење поступка правне заштите поверљивих проналазака и техничких унапређења од значаја за одбрану, саставни делови поверљиве пријаве патента и предлога техничких унапређења, поступак формалног и суштинског испитивања поверљиве пријаве патента, малог патента и предлога техничког унапређења значајног за одбрану, што резултира доношењем решења по поднетој поверљивој пријави патента или предлога техничког унапређења којим се, у зависности од испуњености утврђених услова, захтев усваја или одбија.

У складу са Законом, а на основу Уредбе о начину, поступку и мерама заштите поверљивих проналазака значајних за одбрану, Правилником су утврђена права проналазача која могу бити морална и имовинска права, као и критеријуми за утврђивање висине једнократне новчане накнаде, начин и време плаћања накнаде¹⁹. У оквиру критеријума за утврђивање једнократне новчане накнаде проналазачу, утврђено је који се параметри користе у поступку прорачуна и утврђивању коначног износа накнаде.

Војни патентни систем је у овом тренутку потпуно нормативно-правно уређен²⁰ и усаглашен са прописима из ове области.

¹⁷ „Службени гласник РС“, бр. 110/08.

¹⁸ „Службени војни лист“, бр. 35/09.

¹⁹ Треба напоменути да је у Закону о научноистраживачкој делатности посебна пажња посвећена својинским правима на резултате истраживања при реализацији истраживачких пројеката које финансира Министарство просвете и науке, где је предвиђено да уколико је резултат истраживања патент или мали патент, право на заштиту има реализатор истраживања, с тим што уколико се патент економски искоришћава, проналазач има право на накнаду у износу од најмање 50% од добити коју је реализатор истраживања остварио искоришћавањем патента.

²⁰ Надлежни орган за послове инвентивне делатности прати уређеност ове области. Прописи који су актуелни су новијег датума и подложни су променама у складу са доношењем нових законских прописа или уоченим недостацима у току досадашње примене.

Поступак испитивања пријава поверљивих проналазака

Основни услов за остваривање патентне заштите поверљивог проналаска јесте подношење пријаве – Захтева за признавање патента, реализација предвиђеног поступка испитивања пријаве и, на крају, коначно решавање у зависности од резултата испитивања, њено прихватање или одбијање. Пријава за заштиту проналаска²¹ мора да садржи одређене делове²² који треба да буду изложени по тачно дефинисаном редоследу. Поред наведених делова, уз пријаву се подносе и следећи документи: пуномоћје, ако је пријава поднесена преко заступника; потврда о излагању проналаска на међународној изложби, ако је излаган; изјава о основу стицања права на подношење пријаве, ако подносилац пријаве није проналазач или није једини проналазач; изјава проналазача, ако не жели да буде наведен у пријави и изјава о заједничком представнику, ако постоји више подносилаца пријаве.

Проналасци створени у систему одбране сматрају се, у складу са Законом, проналасцима из радног односа. Проналазак је створен у систему одбране ако је до њега дошло: приликом рада проналазача у јединицама, односно установама у систему одбране; у раду извршеном на захтев или по налогу МО или Војске, односно на основу уговора закљученог између МО или Војске и проналазача и у року од годину дана након престанка службе у систему одбране.

Након подношења пријаве за патентну заштиту проналаска у систему одбране, надлежни орган МО за послове инвентивне делатности реализује поступак њеног испитивања. Циљ овог поступка је, с једне стране, да се утврди да ли пријављени проналазак спада у групу поверљивих проналазака и, са друге стране, да се утврди да ли проналазак испуњава све потребне законске услове (патентбилности) за патентну заштиту.

Поступак испитивања пријаве од њеног пријављивања до коначног решавања (прихватања или одбијања) реализује кроз следеће фазе²³:

1. формално испитивање;
2. суштинско испитивање;
3. разматрање пријаве на одговарајућем савету;
4. доношење патентне исправе о проналаску и
5. давање овлашћења за располагање проналаском.

²¹ Пријава за заштиту поверљивог проналаска идентична је пријави која се подноси Заводу. Ради се о веома захтевном и сложеном документу, који мора бити састављен у складу са Упутством (налази се на сајту ЗИС: www.zis.gov.rs). За припрему пријаве проналаска, поред проналазача – аутора проналаска, неопходно је ангажовање стручних лица – патентних инжењера и патентних заступника.

²² Структура и садржај пријаве која се подноси надлежном органу МО за послове инвентивне делатности је идентична и по садржају и форми пријаве која се подноси Заводу. Делови пријаве проналаска су: захтев за признање патента, опис проналаска, патентни захтев (назначење шта је у проналаску ново и шта подносилац пријаве захтева да се заштити патентом, основни део пријаве), кратак садржај суштине проналаска (апстракт) и нацрт на који се позива опис и патентни захтев.

²³ Најновијим правилником се настојало да се скрати поступак испитивања, тако да су раније фазе прелиминарног испитивања и анализе применљивости обједињене у заједничку фазу суштинског испитивања.

Формално испитивање реализују лица²⁴ која раде на пословима инвентивне делатности у надлежном органу МО за послове инвентивне делатности, као управном органу за заштиту индустријске својине у систему одбране. У току формалног испитивања врши се провера обрађености одређених захтева. Ако пријава није састављена у складу са захтевом и не садржи све делове и остале податке, враћа се подносиоцу уз одређено образложење и давање рока за отклањање недостатака за довођење пријаве у уредно стање. Ако је очигледно да проналазак није од интереса за одбрану или безбедност, пријава се одбацује.

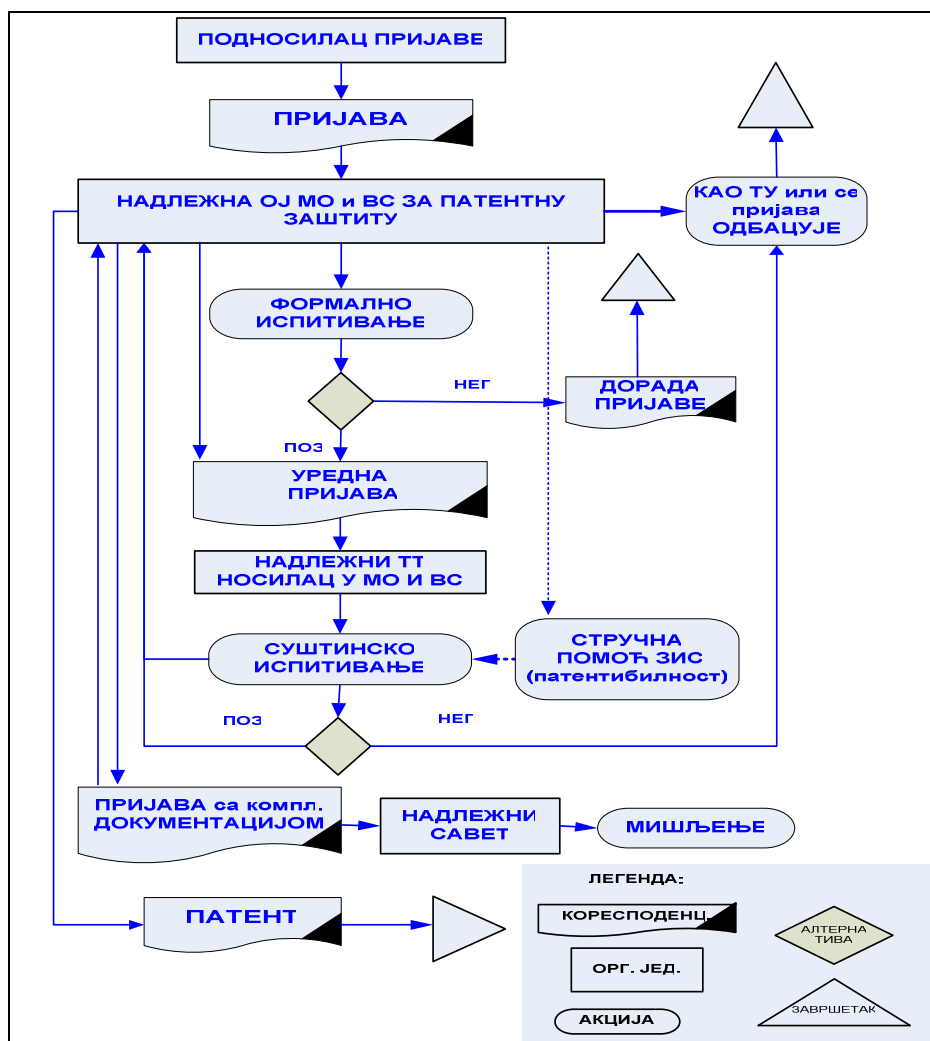
Уредно обавештење о проналаску заводи се у Регистар обавештења о проналасцима и потребне податке уноси у информациони систем инвентивне делатности. Након реализованог формалног испитивања, писаним путем се обавештава подносилац о пријему пријаве, назначујући датум и регистарски број под којим је пријава заведена. У фази формалног испитивања веома је битно да се утврди тачан датум подношења пријаве, због евентуално могућих будућих оспоравања и покретања предлога за оглашавање признатог права ништавним.

Начелан алгоритам тока појединих активности у поступку испитивања пријава поверљивих иновација, од подношења пријаве до њеног коначног решавања, приказан је на слици 1.

Суштинско испитивање пријаве проналаска тежишна је фаза поступка испитивања. У зависности од области технике на коју се пријављени проналазак односи надлежни тактичко-технички носилац у МО и ВС формира стручну комисију за суштинско испитивање. У састав стручних комисија за суштинско испитивање обавезно се ангажују стручњаци из институција које се баве истраживањем, развојем, производњом или одржавањем средстава на која се проналазак односи. У састав ових комисија одређује се и лице из органа МО надлежног за инвентивну делатност, који обезбеђује стручно мишљење о подобности предмета пријаве за заштиту патентом, које орган МО, надлежан за инвентивну делатност, може затражити од Завода.

Комисија за суштинско испитивање проналаска, сагласно одредбама Закона, суштински испитује услове за признавање патента. Код пријаве за заштиту малим патентом не испитује се инвентивни ниво и новост него само формална уредност пријаве. Оцену уредности пријаве даје орган МО надлежан за инвентивну делатност.

²⁴ У ЗИС на пословима испитивања пријаве за заштиту патентом раде стручна лица – патентни инжењери. За сада у систему одбране још увек није предвиђено да лица која раде на овим пословима треба да имају положен стручни испит за патентног инжењера. Ради се о веома захтевном испиту који се по одређеној методологији и процедури полаже у Заводу. Ради усавршавања ове делатности убудуће, неопходно је у дефинисању услова за радна места из ове области предвидети као услов положен испит за патентног заступника.

Сл. 1 – Начелан алгоритам активности у поступку испитивања поверљивих иновација

Након завршетка рада комисија припрема писани извештај о суштинском испитивању, који се састоји од: оцене поверљивости, описа и анализе применљивости проналаска, суштинских услова заштите проналаска и прорачуна и предлога износа накнаде проналазачу. Извештај о суштинском испитивању проналаска садржи образложено мишљење о:

- проналаску, као новом решењу назначеног техничког проблема (постојање новости), тј. да ли се и у чему описано решење проналаска разликује од познатих решења одређеног техничког проблема;

- решењу проналаска, као инвентивном доприносу у односу на познато стање технике (инвентивни ниво);
- техничкој изводљивости решења проналаска;
- могућности и обиму заштите решења проналаска патентом или малим патентом и
- могућности да се решење проналаска прихвати као техничко унапређење или конкретан предлог, уколико не може да се заштити патентом или малим патентом.

Ако предметна пријава проналаска није резултат рада на истраживачком пројекту за који постоји прихваћен програм реализације, Извештај о суштинском испитивању проналаска, заједно са осталом расположивом документацијом, доставља се на мишљење одговарајућем Савету носиоца планирања (тактичког носиоца вида, рода, службе, ...). На основу разматрања извештаја о суштинском испитивању и остале расположиве документације, Савет доноси закључке у вези са признавањем и програмирањем проналаска (израда програма реализације).

На основу извештаја о суштинском испитивању проналаска и закључака носиоца планирања средства на које се проналазак односи и Савета, орган МО надлежан за инвентивну делатност доноси решење о пријави, односно, ако су испуњени сви услови признаје патент, а у противном пријаву одбацује.

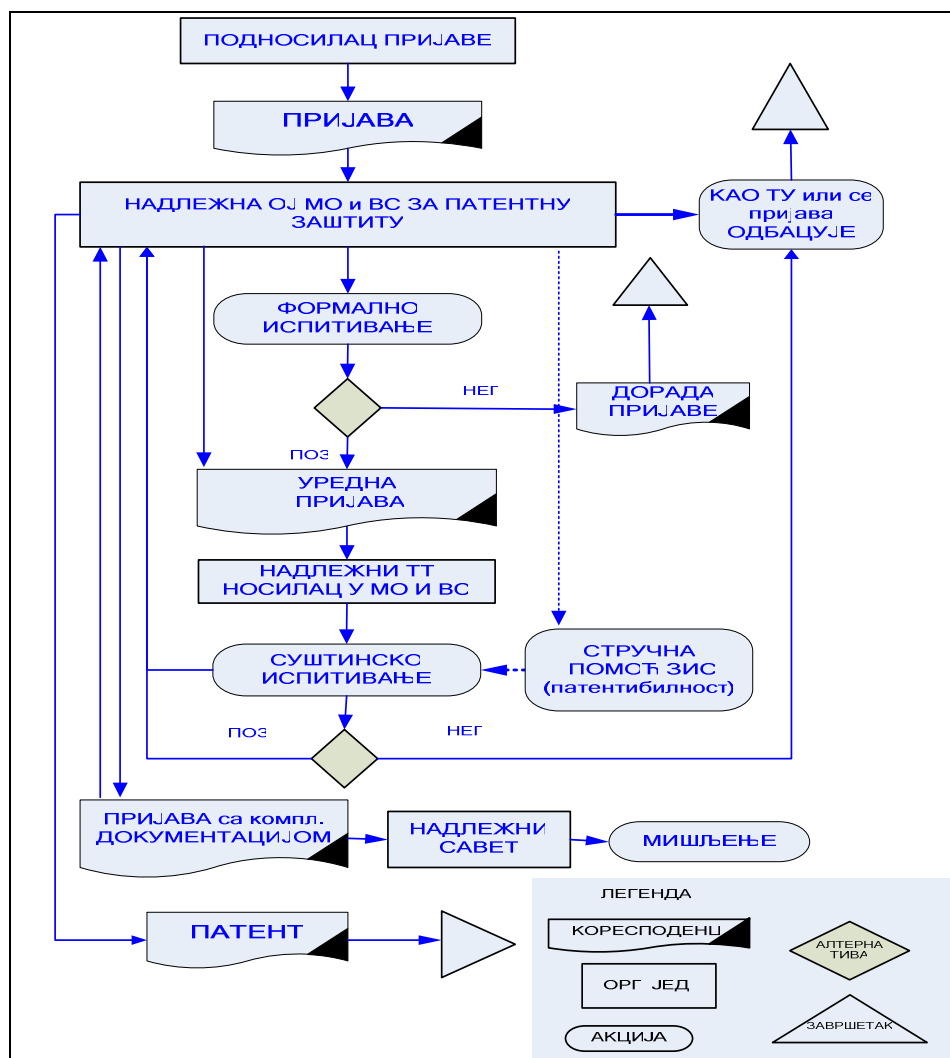
Орган МО надлежан за инвентивну делатност води рачуна о поверљивости проналазака уписаних у Регистар признатих патената. Када орган МО надлежан за инвентивну делатност утврди да је заштићени проналазак престао да буде поверљив, у складу са ЗОП, доставља Заводу цео предмет који се односи на тај проналазак.

Министар одбране, у зависности од области на коју се поверљиви проналазак заштићен патентом односи, овлашћује одређену организациону јединицу из састава МО која ће у име МО водити рачуна о располагању тим проналаском. Начелно, ако је то могуће, настоји се да организацијска јединица овлашћена за располагање буде и носилац реализације. Организациона јединица МО, одређена за располагање поверљивим проналаском, води рачуна о економском искоришћавању тог проналаска. Економско искоришћавање поверљивог проналаска заштићеног патентом регулише се уговором, при чему се морају имати у виду права носиоца патента и проналазача.

Законом о патентима регулисано је да се сви проналасци пријављени Заводу, за које се у току испитивања процени да би могли бити од интереса за одбрану и безбедност земље, достављају на испитивање надлежном органу МО за послове инвентивне делатности, који преузима активности око оцене поверљивости и, по потреби, врши даља испитивања и заштиту поверљивих проналазака.

Начелан алгоритам поступка испитивања поверљивости пријава проналазака створених ван система одбране приказан је на слици 2.

Пријаве проналаска достављене непосредно органу МО надлежном за инвентивну делатност, које су на испитивање поверљивости поднела физичка и правна лица ван система одбране или Завод, сматрају се проналасцима створеним ван МО уколико у процедури испитивања није утврђено да су настали у систему одбране.

Сл. 2 – Начелан поступак испитивања поверљивости пријава проналазака створених ван система одбране

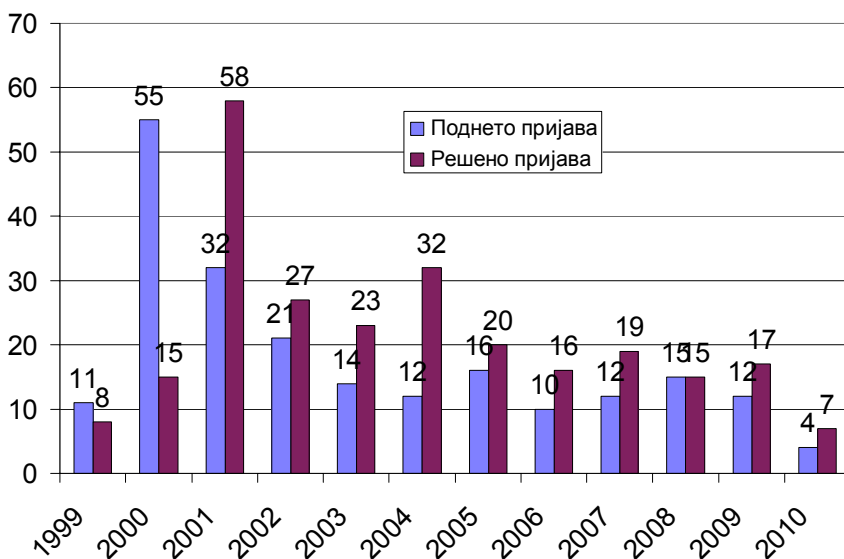
Поступак са оваквим пријавама идентичан је поступку са пријавама из система одбране. Након пријема, такође се ради формално испитивање, а након тога доставља надлежном тактичко-техничком носиоцу на оцену поверљивости. Ако стручна комисија донесе закључак да се проналазак не третира поверљивим, пријава се враћа Заводу или подносиоцу на надлежно поступање. Ако се проналазак оцени поверљивим наставља се поступак који је описан.

Неки статистички показатељи из области инвентивне делатности

Анализом пријава иновација у систему одбране према области науке на коју се односи дошло се до закључка да је много највећи број пријава из области машинства. У овој области је већи број пријава него у свим осталим областима науке заједно. Овај податак је логичан, с обзиром на то да се велики број пријава односи на средства наоружања и војне опреме који су производ машинске индустрије. После области машинства следе: електроника, хемија, саобраћај, итд.

На слици 3 дат је графички приказ броја поднетих и решених пријава иновација у систему одбране у периоду од 1999. до 2010. године. Уназад неколико година на годишњем нивоу пријављивано је просечно око 13 иновација, док се у 2010. години бележи значајан пад – свега четири пријаве.

Анализом броја поднетих и решених пријава по годинама може се закључити да се последњих пет до шест година, на годишњем нивоу, више пријава решило (окончало) него што се поднело. У току бомбардовања наше земље инвентивни ствараоци су својим иновацијама допринели решавању практичних проблема и подизању борбене готовости јединица. У годинама које су следиле видан је знатно већи „прилив“ пријава иновација у односу на период пре и после тога. С обзиром на то да су у току бомбардовања наши браниоци, а међу њима и инвентивни ствараоци, били мотивисани одбраном своје земље, до пуног изражаја дошао је стваралачки дух, што је резултирало стварањем нових иновација које су се затим пријављивале у годинама непосредно после бомбардовања. У том периоду поднето је знатно више нових пријава у односу на број решених на годишњем нивоу.

Сл 3 – Преглед поднетих и решених пријава 1999–2010

Анализом аутора иновација значајних за систем одбране дошло се до интересантних података о профилима људи који се баве иноваторством. Пре свега, иноватори су и припадници система одбране и лица из грађанства. Према подацима из 2002. године, три четвртине иноватора било је из система одбране, а једна четвртина из грађанства, да би крајем 2005. године тај однос био пола-пола, са тенденцијом да се број иноватора из система одбране и даље смањује. Укупно гледано, од 100 иноватора приближно 15 су доктори и магистри наука, 53 су дипломирани инжењери, а 32 су са средњом стручном спремом. Доктори су од 100 понудили 17 иновација, инжењери 48, а средња стручна спрема 35 (подаци се односе на све врсте иновација).

Даља анализа указује на то да је око 15% иновација резултат тимског рада, углавном два и више аутора. Исто тако, 15% иноватора понудило је две или више иновација, што значи да се тај проценат активно бави проналазаштвом.²⁵

Едукација кадрова у познавању области заштите интелектуалне својине

У нашем систему војног образовања, кроз наставне планове и програме на свим нивоима школовања и усавршавања не планирају се теме²⁶ из области познавања и заштите интелектуалне својине (облици интелектуалне својине, пријављивање и заштита, располагање интелектуалном својином, права по основу интелектуалне својине, примена научно заснованих метода у стварању индустријске својине, итд...).

Одређена истраживања реализована ради прикупљања података о нивоу информисаности и потребним знањима припадника нашег система показала су да је свест о потреби заштите интелектуалне својине, у свим структурама и на свим нивоима у нашем систему, на веома ниском нивоу.

Надлежни носилац функције научне делатности у МО предузима одређене активности ради јачања и подизања нивоа свести о потребним знањима из ове области, као и о значају заштите интелектуалне својине у систему одбране, од којих треба истаћи: организацију стручних семинара²⁷ за одређене припаднике система

²⁵ Елаборат пројекта: „Аутоматизовани информациони систем научне делатности“, ГШ ВСЦГ, Управа за школство и обуку, Београд, 2004.

²⁶ Више од десет година стара је идеја да се у НПП Војне академије, како на основним тако и на последипломским студијама и посебним облицима школовања и усавршавања, уведе посебан предмет или бар одређен број тема из ове области. У прилог овој идеји иде и чињеница да је на регионалној конференцији о настави интелектуалне својине (одржана септембра 2010. године у организацији ЗИС и ЕУ-ИПА регионалног пројекта за интелектуалну својину), уз учешће 13 земаља из региона донет закључак да се појача сарадња универзитета у региону и да се уложе већи напори у развоју свести о значају наставе интелектуалне својине на високошколским установама и да се наредне године интензивира увођење наставе из ове области, посебно на факултетима техничке и економске струке (на правним се једним делом изучава).

²⁷ У ЗИС је почетком 2010. године формиран и почео са радом ЕИЦ – Едукационо-информациони центар, чије је формирање помогла ЕПО – Европска патентна организација, ради достизања услова из ове области ради приступа наше земље Европској унији. Стручна лица из ЕИЦ-ЗИС реализују предавања из области заштите интелектуалне својине у привредним коморама, факултетима, предузећима, фирмама и осталим институцијама широм земље. Приликом учешћа у реализацији одређених тема на семинару који је одржан у Управи за стратегијско планирање (новембар 2010. године) они су истакли да су пријатно изненађени високим нивоом и правним уређењем систем заштите интелектуалне својине у МО и ВС и да тако уређен систем који је код нас још нису видели у друштву.

одбране; присуство стручним семинарима ван нашег система у организацији ЗИС, привредних комора и сличних асоцијација као подршку коју пружају земље Европске уније (ЕПО, WIPO, CARDS, IPA); објављивање стручних радова²⁸ из ове области и полагање стручног патентног испита.²⁹

У чланку су наведени неки од начина едуковања лица из нашег система у овој области, који се заснивају на ентузијазму појединих лица из надлежног органа и мањим делом из појединих организационих структура система одбране. Дугорочно гледано, то је недовољно, јер је чињеница да су знања из ове области, а посебно свест о заштити интелектуалне својине у систему одбране на веома ниском нивоу (слична ситуација је у држави). За потребе едуковања кадра неопходно је координирано учешће више кључних субјеката³⁰ из нашег система одбране, а и из друштва (Завод за интелектуалну својину).

Перспективе инвентивне делатности у војсци

Ако се узме у обзир, с једне стране, достигнути ниво развоја и усавршавања инвентивне делатности у систему одбране, организационо потпуно дефинисан и разрађен поступак испитивања поверљивих пријава иновација, чињеница да је добро нормативно-правно регулисана и да је усклађена са прописима из ове области у држави и, с друге стране: опадање броја пријављених и прихваћених иновација, недовољно познавање области заштите интелектуалне својине и непостојање организованог едуковања кадрова из ове области, као и чињеницу да се стварање иновација не заснива на примени научних методологија,³¹ намеће се питање: у ком правцу и како даље развијати инвентивну делатност у војсци?

С обзиром на уређеност система не постоји проблем како да се заштити иновација, већ се, узимајући у обзир опадање броја пријава,³² намеће проблем: шта заштитити?³³

²⁸ У новије време, први рад на тему: „Заштита интелектуалне својине у Војсци Србије и Црне Горе“, чији су аутори припадници надлежног органа за инвентивну делатност, објављен је 2003. године. Нешто интензивније објављивање радова припадника УСП и ВТИ из ове области уследило је последњих неколико година, када је објављено низ радова на тематику заштите поверљивих проналазака, који се, пре свега, односе на: нормативну регулативу, поступак испитивања, суштинско испитивање, патентну заштиту поверљивих проналазака, потребна знања из ове области, итд. Неки од ових радова саопштени су и штампани у Зборницима радова (ОТЕХ, СИМОПИС, остали научни скупови) и војним часописима (*ВТГ* и *Нови гласник*).

²⁹ Испит за „патентног заступника“ посебан је и веома захтеван стручни испит из ове области који се два пута годишње полаже у Заводу за интелектуалну својину. Овај испит, уз одређене услове, могу полагати лица правне и техничке струке, након чега се обучавају за послове заступања у заштити индустријске својине (област патената, жигова, дизајна и ознака географског порекла, топографије интегрисаних кола). Чињеница је да, и поред успостављеног система патентне заштите поверљивих проналазака, ниједно формацијско место у МО и ВС нема као услов положен овај испит. Сви досадашњи предлози да се у систему на одређена формацијска места предвиди као услов положен овај испит били су неуспешни.

³⁰ Реч је, пре свега, о субјектима у чијој су надлежности послови образовања и научноистраживачке делатности.

³¹ Као једна од веома ефикасних методологија ове врсте сматра се ТРИЗ – Теорија решавања инвентивних задатака. Ради се о систематској методологији решавања инвентивних проблема која је позната у целом свету, и коју је могуће имплементирати у пракси.

³² Ако се узме у обзир број пријава поднетих Заводу, долази се до закључка да је слично стање и у држави, али се не треба „крити“ иза оваквог податка, јер иновационо стваралаштво у систему одбране, а посебно на пољу одбрамбених технологија, требало би да буде један од битних фактора јачања укупног система одбране, а у крајњем да утиче и буде покретач техничко-технолошког развоја наше земље у овом тренутку.

Овај проблем још више долази до изражаја ако се има у виду да се у нашем систему не изучавају и не примењују научно засноване методологије у стварању иновација и да систем војног образовања не пружа елементарна знања из области заштите интелектуалне својине. Имајући то у виду, долази се до закључка да је кључни проблем незнање и начин едуковања кадрова из ове области и да је, дугорочно гледано, перспектива војног патентног система незамислива без образовања кадрова.

Ради даљег развоја и усавршавања инвентивне делатности у систему одбране, потребно је дефинисати циљеве и приоритете у овој области. То би, ради даље реализације тежишног задатка: „патентна заштита поверљивих проналазака и прихваћање техничких унапређења од значаја за одбрану“, приоритетно били:

- даља нормативно-правна регулатива, првенствено ради регулисања поступка располагања поверљивим иновацијама³⁴ и бољег стимулисања инвентивних стваралаца и „испитивача“ – стручних лица која раде на пословима суштинског испитивања;³⁵
- рад на едуковању кадрова на свим нивоима образовања (основне академске, мастер и докторске студије, разни облици школовања и усавршавања). За одређења места у систему одбране неопходно је, као услов, дефинисати положен стручни испит из ове области у Заводу за интелектуалну својину;
- рад на програмираном развоју интелектуалне својине заснован на научно заснованим методологијама;
 - посвећивање пуне пажње пријављивању иновација за заштиту, што би била обавеза руководећих структура;
 - израда што квалитетнијих планова научне и инвентивне делатности, који садржи обједињене планове носилаца планирања у систему одбране и осталих активности у инвентивној делатности и
 - обезбеђење потребних финансијских средстава за извршавање задатака у области инвентивне делатности.

³³ На овако формулисан проблем у протеклом периоду битно су утицали чак и званични ставови руководиоца оних структура и делова нашег система, који би требале да буду покретач и иницијатор иновационог стваралаштва. Ако се томе додају и незванични ставови појединих садашњих руководиоца да аутору по основу евентуално заштићених проналазака у нашем систему не би требало да следује никаква новчана надокнада, ако је иновација резултат рада на планском пројекту и у радно време, иако на то има законско право. Уз овакво тумачење патентних права, поставља се питање: која је горња граница интелектуалних способности појединца, које ће он уградити у нови производ или поступак, ако унапред зна да неће бити стимулисан за своје интелектуално знање?

³⁴ Након признавања војног патента и завршетка поступка патентне заштите и узимајући у виду чињеницу да је МО-надлежни државни орган за послове одбране власник ових патената, потребно је регулисати начин располагања са патентима за поверљиви проналазак. Ради се о давању овлашћења од стране МО за носиоца реализације и носиоца располагања, тј. организационој јединици МО која би даље водила рачуна о реализацији (производњи) проналазаска заштићеног патентом и његовом економском искоришћавању, што је циљ сваке прихваћене иновације. Прописи о патентној заштити ово не разматрају, јер није предмет саме заштите, али би свакако требало да ова питања буду нормативно регулисана одређеним актима.

³⁵ Потребно је боље стимулисати рад инвентивних стваралаца (најновијим правилником је донекле ово питање боље уређено). Такође, је потребно размотрити идеју да се и испитивачи новчано стимулишу (у претходној изради правилника није прихваћено). Ради се о томе да је то лице ангажовано за стручни посао, из разлога што поседује одређени ниво знања, потребан да оцени нечији инвентивни рад, а нигде се у опису послова његовог радног места не предвиђа ова врста послова.

Закључак

За војну индустрију је карактеристичан посебан друштвени статус због строгих захтева у области квалитета производа, посебних мера у производњи и промету НВО, али и високе профитабилности. На динамичан развој војне индустрије у свету знатан утицај има увођење система заштите производа и поступака за његово добијање и примену, система који обезбеђује монопол и враћање, у довољно дугом периоду, изузетно високо уложених средстава у истраживање и развој производа НВО.

Већ дужи низ година у систему одбране постоји успостављен војни патентни систем, са основном наменом заштите поверљивих проналазака и прихватања техничких унапређења значајних за одбрану. Овај систем је нормативно-правно регулисан и потпуно усаглашен са прописима којима се уређује ова област у држави. Поступак за заштиту поверљиве иновације потпуно је разрађен и у примени, уз могућност и потребу његовог даљег усавршавања.

Имајући у виду тренутно стање, које карактерише веома ниска свест о потреби заштите интелектуалне својине код припадника система одбране и пад пријава иновација, намеће се проблем: шта заштитити? У основи овог проблема је незнање, а његово дугорочно решавање је незамисливо без осмишљеног увођења организованог програма образовања и едуковања кадрова на свим нивоима из ове области, као и примене научно заснованих методологија у стварању иновација.

Литература

1. Јовић, И.; Чабаркапа, О.: Инвентивна делатност у Војсци Србије и Црне Горе, „Нови гласник“ бр. 2/03, ВИЗ, Београд, 2003.
2. Чабаркапа, О.; Јовић, И.; Поткоњак-Лукић, Б.: Classified inventions protection procedure, Међународна конференција иновација, Београд, новембар 2007, САНУ – ИФИА – СПАТУБ.
3. Чабаркапа, О.: Заштита иновација у функцији јачања система одбране, докторски рад, Факултет безбедности, Београд, 2008.
4. Чабаркапа, О.: Заштита поверљивих иновација, књига, ВИЗ – Редакција „Војна књига“, Београд, 2010.
5. Чабаркапа, О; Петровић, Д: Знања официра Војске Србије из менаџмента заштите интелектуалне својине, Научно-стручни скуп са међународним учешћем: „Потребна знања официра ВС 2010–2020“, ВА и ИСИ, Београд 2009.
6. Чабаркапа, О.; Дуњић, М.; Одовић, Д.: Методологија испитивања иновација у систему одбране, ОТЕХ-2007, Београд, 2007.
7. Корисничко упутство за аутоматизовани информациони систем научне делатности, Управа за школство и обуку ГШ, Београд, 2004.

8. Рајић, Д.: Модел заштите и развоја интелектуалне својине у војним предузећима и установама, Научно-стручни скуп, Одбрамбене технологије, ОТЕХ – 2007, ВТИ, Београд, 2007.
9. Рајић, Д.; Жакула, Б.; Јовановић В.: Увод у ТРИЗ, Београд, новембар 2006.
10. Нормативно-правни прописи који регулишу патентну заштиту у држави и систему одбране.³⁶
11. Актуелни сајтови појединих институција из области патентне заштите.³⁷

³⁶ Закон о патентима („Службени лист СЦГ“, бр. 32/04).

Уредба о поступку за правну заштиту проналазака („Службени лист СЦГ“, бр. 62/04).

Уредба о начину, поступку и мерама заштите поверљивих проналазака значајних за одбрану („Службени гласник РС“, број 110/08).

Правилник о поступку испитивања поверљиве пријаве патента, малог патента и техничких унапређења значајних за одбрану и остваривању права проналазача („Службени војни лист“, бр. 35/09).

³⁷ www.zis.gov.rs – ЗИС, Завод за интелектуалну својину РС.

www.wipo.int – WIPO, Светска организација за заштиту интелектуалне својине.

www.epo.org – ЕПО, Европска патентна организација.

www.eapo.org – ЕАПО, Евроазијска патентна организација.

www.cards-ipr.org – CARDS, Регионални програм за заштиту интелектуалне својине.